

Opdagelsens Øjeblikke

Medieleg som social sansning

Hanne Miriam Larsen

Jeg har en god veninde, mit gudbarn Emma på 3 år. Når jeg taler i telefon med Emmas mor eller far, prøver Emma som regel at låne mobiltelefonen, hvis hun finder ud af, at det er mig der ringer, hvorefter vi får en lille snak. For et par måneder siden havde jeg ringet til Emmas mor, Emma fik så overdraget telefonen, og efter vi havde snakket et øjeblik, kunne jeg høre Emma fnise og hørte hendes mors stemme i baggrunden: »Kom her, Emma!«. Det næste jeg hørte i telefonen var en grinende Emma, der sagde: »Jeg løber væk med dig!«, så lyden af Emma der løb og hvinede, så Emmas mor der kaldte på hende, og så Emma i telefonen igen: »Kom Hanne, vi løber væk!«.

Denne samtale, med alt hvad den indebærer af social begivenhed, ville ikke have kunnet finde sted, da jeg selv var i samme alder som Emma er nu, i 1970. På den tid var en telefon ikke hvermandseje, den var bordbaseret og ikke sådan at løbe væk med. Emma, derimod, er vokset op i en hverdag, hvor telefoner er selvfølgelige og håndholdte. Med mobiltelefonen har Emma fået mulighed for at løbe med min stemme i øret og opleve, at vi stikker af sammen. En fælles sanseoplevelse med mediet i midten.

Medialisering og medieleg i Mejsen

For Emma og hendes jævnaldrene er de elektroniske medier en integreret del af hverdagslivet. Ingen tidligere generation har i samme grad haft adgang til computere, fotoapparater, videokameraer og telefoner som brugsredskaber. Medieudvalget og sammensmeltningen mellem de forskellige medier er i hastig vækst, og vores hverdag bliver, med Ulf Hannerz' ord, til stadighed mere *medialiseret* (Hannerz 1990).

Samtidig er de elektroniske medier blevet mere multifunktionelle, ikke bare rent teknisk, men også i forhold til de sammenhænge vi anvender dem i. Hvor de elektroniske medier førhen overvejende havde status og anvendelse som professionelle arbejdsredskaber eller luksusgoder i hjemmet, er de nu tilgængelige overalt i vores hverdag og kon-

strueret med henblik på interaktivitet og kreativitet for både børn og voksne. Disse medier er hele tiden i nærheden og i brug som del af forskellige former for væren i vores hverdag, og er som sådan væsentlige redskaber for vores identitetsdannelse, erfaringsopsamling og samværsformer.

Børnene og de voksne i børnehaven Mejsen bruger de elektroniske medier i deres lege og daglige omgang med hinanden. På billedet fra en kameraleg ser vi en rundkreds af børn der løber. I midten står en pige med et fotografiapparat rettet mod de løbende, som forsøger at undslippe eller lader sig indfange af et klik på kameraet. Det er leg, og det er samtidig en sanselig, social begivenhed, som kræver nærvær og handling, og hvor der er regler, der skal forhandles og forvaltes. Og kameraet er en vigtig udløsende faktor for udfaldet af legen: »bordet fanger«, når kameraet fanger.

Som afsæt for, hvordan man kan forsøge at forstå, hvad der er på færde i børnenes kameraleg, er jeg inspireret af Mette Sandbye, der i bogen *Kedelige Billeder* skriver om snapshots, eller *hverdags-fotografier* som en social praksis, en måde hvorpå vi søger at præsentere og betegne den verden, vi bevæger os i (Sandbye 2007, s. 29). Mette Sandbye foreslår, at hverdagsfotografiet ikke skal forstås som en form for 'autentisk' repræsentation eller en stræben efter mødet med det virkelige, men som en form for kognitiv begivenhed: »En form for sansning der ikke er en kopi eller efterligninger af noget, men som besidder nogle sansekvaliteter i sig selv« (Ibid. s. 31).

Mette Sandbyes forståelse af hverdagsfotografier som resultater af en sanseoplevelse, der samtidig er en social praksis, kan bruges til at overveje medielegens muligheder i forhold til det sanselige og det sociale. For Sandbye er det vigtigste træk ved hverdagsfotografiet som praksis, at der ikke bare etableres en relation til individets egne sanse-

oplevelser, men at der samtidig stræbes mod at skabe et mellemmenneskeligt fundament: »I den måde snapshotet bruges (...) handler det om at bygge op og forsøge at skabe et fundament for kommunikation frem for at bryde ned og endnu en gang demonstrere kommunikationens og virkelighedsrepræsentationens umulighed« (Ibid. s. 31).

Set fra denne synsvinkel indebærer det at gribe til kameraet – i denne sammenhæng i form af en medieleg – ikke bare et ærinde om at forstå og agere i verden, men også en handling rettet mod det at blive et subjekt blandt andre subjekter. Mediet bliver i denne sammenhæng et relationsforanledigende redskab, der kan bruges som afsæt til at kommunikere og agere socialt. Medierne muliggør en social sammenhægtning, hvor vi i fællesskab kan søge at skabe mening ud af vores sanseoplevelser¹. Medielegen kan på denne måde ses som en måde at foranledige og forvalte samvær og samhørighed. Fællesskabet som mulighed sanses, og ved at vi deles om sanseoplevelsen bliver fællesskabet udforsket og skabt.

Mediebrug, betydningsproduktion og social sansning

I kameralegen bruger børnene et fotoapparat som et vigtigt omdrejningspunkt for det forløb, de sætter i gang sammen, til forskel fra andre lege, hvor det for eksempel kan være påklædningsdukker, farvekridt eller plasticdinosaurer, de griber til som en måde at skabe samvær og kommunikere på. Gør det en forskel, at det er en medieleg, at det er et elektronisk visuelt orienteret medie, der bruges som redskab for børnenes sansen og sociale ageren?

I bogen *The Corporeal Image* skriver dokumentaristen David MacDougall om kroppen som det processuelle udgangspunkt for menneskets omgang med de visuelle medier, det han kalder »...the corporeal aspects of images and image-making« (MacDougall 2005, s. 1). I sine overvejelser omkring menneskets brug af de visuelle medier interesserer MacDougall sig specielt for det sanselige som udgangspunkt for vores væren i verden, hvordan vi skaber viden og betydning gennem sanselige erfaringer: »I am concerned with this microsecond of discovery, of knowledge at the birth of knowledge« (Ibid. s. 1).

For MacDougall gør brugen af de visuelle medier en forskel for vores sansning af og væren i verden. Kameraet er først og fremmest et instrument, som kan anvendes til at udforske verden, men det er samtidig et redskab, som kan fastholde vores sansninger og opdagelser via dets tekniske egenskaber. Vores brug af de visuelle medier indebærer, at der sker en sortering og fastholdelse – en betydningsproduktion, der

har konsekvenser for det, vi sanser: »Framing people, objects, and events with a camera is always 'about' something. It is a way of pointing out, of describing, of judging. It domesticates and organizes vision« (Ibid. s. 3).

Som MacDougall ser det, er det væsentligt, at den betydning, der skabes med brugen af de visuelle medier, ikke bare handler om vores erfaringsopsamling omkring den verden, vi bevæger os i. De visuelle medier gør det muligt for os at stille skarpt på og udforske kroppen og sanseligheden, vores egen og andres, og positionere vores krop og sanselighed i forhold til vores livsverden. De billeder, vi tager af andre kroppe, afspejler samtidig et billede af os selv: »Corporeal images are not just the images of other bodies; they are also images of the body behind the camera and its relation with the world« (Ibid. s. 3).

Med MacDougall som inspiration kan man betragte medielegen som en begivenhed, hvor børnene i fællesskab afprøver mediets muligheder i forhold til at sanse og udforske kroppen og det sociale rum. Legen med kameraet åbner muligheden for det »...microsecond of discovery«, som MacDougall taler om – et opdagelsens øjeblik, hvor børnene kan opsamle specifikke sanseoplevelser og erfaringer om sig selv og deres verden på en måde, som kun et kamera kan bibringe.

Men det er ikke bare tilstedeværelsen af fotografiapparatet, der giver kameralegen dens særlighed. Den sanseoplevelse og erfaringsopbygning, som kameralegen giver mulighed for, kan børnene ikke tilegne sig på egen hånd, eller kun ved hjælp af kameraet. Dét, der gør en forskel er, at legen udfolder sig i det sociale rum, at jeg bliver knyttet til et vi, og vi gør noget sammen. Ved at koble os på fællesskabet er det ikke bare vores potentiale for at se, høre, føle, smage, lugte, som bliver udvidet; vi får også mulighed for at udforske og udfolde vores sociale sanseapparat og fornemme mennesker, drama og betydningsfuldhed. Med kameraet i midten er der mulighed for, at vi kan få øje på og fornemme hinanden på en måde, som ikke ellers er mulig. Vi kan opbygge et socialt momentum; sanse, opleve og udrette noget andet og mere end vi kan alene.

Overvejelser om kontekst og konsekvenser

Medielegene får liv, betydning og konsekvenser i den mellem menneskelige sammenhæng, som de udspringer af ², og det er vigtigt, at den forståelsesramme, som vi forholder os til, når vi forsøger at blive klogere på, hvad disse aktiviteter indebærer, omfatter andet og mere end de konkrete medielege. Medielegens deltagere relaterer også til hinan-

den på andre måder end gennem medielegen; de bevæger sig også i andre sammenhænge, der omfatter andre ressourcer og relationer, og de træder ikke nødvendigvis ind i medielegen med det samme udgangspunkt.

Herfra er det nærliggende at stille nye spørgsmål til det sanselige og sociale liv, der udspiller sig i børnenes medieleg. Det kunne være:

- Hvad betyder den sociale kontekst (herunder f.eks. venskaber, socialt hierarki og voksenkontakt) i børnehaven for børnenes medielege og for de sanseoplevelser og erfaringer, de opsamler i medielegene?
- Hvordan relaterer børnenes medielege og mediebrug i øvrigt til deres andre lege og samværsformer?
- Hvilken betydning har de enkelte medier og kombinationen af medier for børnenes sanseoplevelser og den sociale interaktion?
- Betyder adgangen til og brug af visse medier frem for andre et fravalg og tab af andre sanseoplevelser og kommunikationsformer?
- Er der nogle former for medier, medielege og mediebrug, der tillægges mere positiv værdi end andre i den kontekst, børnene bevæger sig i; hvorfra stammer denne værdisætning, og hvilken betydning har det for børnenes valg af og deltagelse i medieaktiviteterne?
- Hvad betyder det for børnenes medielege, at nogle børn i deres hverdagsliv har lettere adgang til medierne og er mere ressourcestærke brugere af medieudbuddet end andre børn?

Det vi mennesker gør med medierne – at vi sanser og kommunikerer – er aldrig en selvfølge. Ressourcerne og reglerne, der danner udgangspunkt for vores sociale sansning, er hele tiden til forhandling, og vi sætter til stadighed os selv som subjekter i spil, når vi forsøger at forstå, fænge og fange hinanden. Når børnene i børnehaven Mejsen samles i en kreds omkring et fotografiapparat, afføder det sved og smil, tårer og latter. Det er øjeblikke af opdagelse der betyder noget, også når legen er slut.

Noter

1. Jeg er her inspireret af Raymond Williams' bog *Keywords*, hvoraf der fremgår, at den oprindelige betydning af ordet kommunikere (det engelske »communication«) er at gøre fælles, at inkludere. Se Williams 1983 (1973), pp. 72-73.
2. Vedrørende mediebrugens mellemmenneskelige forankring, se også Larsen 2002.

Litteratur

Hannerz, Ulf (1990): »Genomsyrade av medier«. In: I: U. Hannerz (red.): *Medier och Kulturer*. Carlssons 1990, pp. 7-28

Larsen, Hanne Miriam (2002): »Det intersubjektive Kamera – Om dokumentarfilmen og den etnografiske metode«. In: *Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur* nr. 45 2002: *STILL omkring kameraet* pp. 40-49

MacDougall, David (2005): *Film, Ethnography, and the Senses: The Corporeal Image*. Princeton: Princeton University Press, 2005

Sandbye, Mette (2007): *Kedelige Billeder. Fotografiets Snapshotæstetik*. Rævens Sorte Bibliotek, København, 2007

Williams, Raymond (1983 (1973)): *Keywords. A vocabulary of culture and society*. Fontana Press, London 1983 (1973)

Hanne Miriam Larsen er etnograf og arbejder som freelance projektmedarbejder, underviser, konsulent og skribent med særlig interesse i mediebrug og social interaktion. Har i flere omgange lavet feltarbejde omkring indfødte australieres medieaktiviteter og har arbejdet med kollaborative medieprojekter i flere sammenhænge. Er en ivrig fotograf og har altid sit lommekamera med i rygsækken.